

Ольга Клименко
(Запоріжжя)

УДК 811.111'373.613(6+73)

СЕМАНТИЧНІ АФРОАМЕРИКАНІЗМИ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Статтю присвячено дослідженню особливостей утворення та функціонування семантичних афроамериканізмів в сучасній англійській мові. Визначено семантичні афроамериканізми як загальнономовні слова, що внаслідок семантичної деривації зазнають переосмислення і функціонують в соціально-етнічному діалекті *Black English* у вигляді специфічних лексико-семантичних варіантів. Розглянуто основні механізми семантичної деривації як способу утворення семантичних афроамериканізмів: метафоричний та метонімічний переноси, повторні переноси, антономастичне вживання імен та прізвиськ людей, антонімічне переосмислення денотативного та конотативного компонентів семантики літературних одиниць. Проаналізовано семантичні зрушення і модифікації, що відбуваються у *Black English* в результаті дериваційних процесів: внаслідок конверсії та у зв'язку з еліпсом літературних фразеологічних одиниць.

Ключові слова: семантичний афроамериканізм, семантична деривація, лексико-семантичний варіант, семантичні зрушення та модифікації.

Постановка наукової проблеми. Серед соціально зумовлених різновидів англійської мови в США особливе місце займає специфічна розмовна мова негритянського населення – соціально-етнічний діалект *Black English*, оскільки він є характерною рисою мовлення не всіх афроамериканців, а лише “найбідніших і найменш освічених верств негритянського населення” [5, с. 48].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історичні, психологічні, соціологічні та етнокультурні аспекти розвитку *Black English* розглянуто в роботах Д.Л.Діларда, Р. Л. Джонса, Д. Джордана, Ч. Фергюсона, В.В.Жапова, Л.В.Ладес, Ю.А.Зацного, О.М.Ряховської, А.Д.Швейцера, Л.Я.Шліхта та інших [8; 11; 1; 4; 2; 3; 5;6]. Дослідження показали, що деякі розходження між *Black English* та американським мовним стандартом *Standard American English* знаходяться на рівні розходжень між американським та британським варіантами англійської мови [10, с.153; 8]. Специфічні мовні одиниці, обмежені у функціонуванні рамками *Black English*, вчені називають афроамериканізмами [2]. Одиниці *Black English*, що виникли в результаті семантичних перетворень – семантичні афроамериканізми, стали **предметом** аналізу даної наукової розвідки

Метою статті є дослідження механізмів утворення семантичних афроамериканізмів та особливостей їх функціонування в сучасній англійській мові.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Семантичні афроамериканізми – це загальнономовні слова, які внаслідок семантичної деривації зазнають в цьому діалекті переосмислення і функціонують у вигляді специфічних лексико-семантичних варіантів. Слід зазначити, що семантична деривація відбувається не довільно, а відповідає певним закономірностям. Найбільш часто перенос відбувається на основі подібності (реальної або уявної) двох об'єктів або на основі суміжності, яка існує, як правило, між двома об'єктами. У першому випадку – це метафоричний перенос, в другому – метонімічний.

Провідна роль метафори у формуванні семантичних афроамериканізмів пояснюється тим, що за її допомогою реалізуються специфічні номінативні можливості мови: предикація одному предмету ознак іншого шляхом зіставлення цих предметів або їхніх ознак. Наприклад, значення афроамериканізму *fat* “вагітна” виникає на основі асоціації вагітної жінки з товстою. Слово *oreo* (шоколадне тістечко з білою начинкою) у *Black English* позначає негра-зрадника, який імітує стиль життя білих американців. Прикладами метафор можуть служити і такі одиниці як: *wild cat* – “sociable”; *old dog* – “expert in a given field”; *yard-bird* – “prisoner”; *hors d'oeuvres* – “pills”; *butterfly* – “flashily dressed”; *wear a ring* – “to be in love”; *corroded* – “ugly”, *bear* – “unattractive woman” [7; 13; 16].

Метонімія, як механізм утворення афроамериканізмів є менш поширеною у порівнянні з метафорою тому, що спирається на стійкі, реальні, завжди обмежені зв'язки між поняттями,

предметами та явищами, наприклад: *lobster* – “wealthy person”; *silks* – “the best clothes”, *reptiles* – “shoes”; *quick starts* – “running shoes”, *slave* – “telephone”; *berries* – “wine”, *dust* – “cocaine” [7; 13; 16].

Інколи семантичні афроамериканізми ґрунтуються на повторних переносах. Слово *star*, наприклад, у Black English означає “приваблива жінка, краща подруга, фаворитка” (загальнономовне “зірка естради, екрана”), слово *purpy* вживається в значенні “людина, недосвідчена в справах кохання”, яке базується на метафоричному значенні цього слова в літературній мові [2].

Досить розповсюдженим у Black English є антономастичне використання імен та прізвищ людей, особливо символічне вживання для позначення “свого світу”, якому протиставляється світ білих, наприклад: *Jim* “свій, чорний брат”, *John Henry* “працелюбний негр”, *Jack Robinson* “негр, який здобув кар’єру, добився успіху”, *Big John* “поліцай”, *Miss Amy* “біла дівчина”, *Mr Charlie* “білий начальник”. Ряд імен мають значення “покірливий, послужливий негр”: *Uncle Tom*, *Thomas*, *Sam*, *Sambo*, *Jeff Devis*, або позначає негритянську жінку: *Aunt Jane*, *Jemina*, *Thomasina* [7; 13; 16].

Слід зазначити, що словосполучення *Uncle Tom* спочатку в діалекті афроамериканців, а потім і в загальнолітературній англійській мові поширилося для позначення улесливого, послужливого негра. Від нього були утворені такі похідні, як *tommed*, *tomming*, *Uncle Tommism*. Крім того, словосполучення *Uncle Tom* було кальковано іншими меншинами або використано як зразок для створення власних дерогативів. Так, індіанці називають подібних своїх представників *Uncle Tomahawk*, а іспаномовні – *tios tacos* (слово *tio* відповідає англійському слову *uncle*, а слово *taco* є назвою мексиканської страви) [3, с.138].

Роль символічних власних назв можуть виконувати загальні слова, наприклад: *Babylon* – “поліція, істеблішмент” (“anything which represents the degenerate or oppressive state of white culture”); *Soul City*, *Harlem*, *Sugar Hill* – “район, у якому живуть багаті люди”, *Mr Big* – “ватажок злочинців, важлива персона” [4].

Семантичні зрушення відбуваються внаслідок конверсії, наприклад: дієслово *to boggard* – “aggressively take over smth” увійшло у лексикон Black English, імітуючи стиль поведінки кінозірки Humphrey Bogart, котрий зазвичай грав сильних, агресивних, “крутих” хлопців, *oprah* – “to reffer the art of getting people to reveal intimate facts about themselves”, вживається на честь ведучої популярного ток-шоу Oprah Winfrey [1].

Інколи семантичні афроамериканізми виникають у зв’язку з еліпсом літературних фразеологічних одиниць. Наприклад, слово *oreo* “негр, чий стиль життя, погляди взяті з білого суспільства” є наслідком скорочення та метафористичного переосмислення словосполучення *oreo cookie* “печиво, чорне зовні і біле усередині” [16].

Яскравою особливістю Black English є специфічне вживання чисел, які є своєрідним кодом, зрозумілим тільки для обраних. Наприклад, 187 означає “вбивство” (у штаті Каліфорнія кримінальна стаття за вбивство –187а), *give me 411* позначає “дай мені інформацію” (тому що 411– номер довідкової служби); 5–0 позначає “поліцейський” (узято з телесеріалу “Таваї 5–0”); загальнономовне 911 позначає “надзвичайну ситуацію” (911 – телефон рятувальної служби). Деякі з цих винаходів увійшли до національної культури, наприклад, американці навіть свою національну трагедію позначили, як “День 911” (9 – вересень, 11 – число), у загальному значенні “надзвичайна ситуація” [12].

Поширеним способом утворення семантичних афроамериканізмів є семантична інверсія, тобто антонімічне переосмислення літературних слів. Дослідники зазначають, що для Black English є характерною зміна значення в “зворотному або контрастному напрямі”, особливо коли “негативний відтінок в значенні слів в стандартній англійській мові переходить в позитивний відтінок” [6, с.11]. Випадки антонімічного переосмислення відображають прагнення афроамериканців протиставити свою етнічність, свої цінності цінностям “білого істеблішменту”. Таке полярне переосмислення особливо спостерігається в літературних словах з негативною оцінкою в денотації. Прикладами антонімічного переосмислення можуть слугувати слова *nasty* – “дуже приємний”, *wicked* – “чудовий”, *crazy*, *ridiculous* – “прекрасний”. В подібних випадках йдеться про виникнення енантіосемії слова, спричиненої соціальною диференціацією мови [2].

Слово *bad* вживається у Black English в значенні “добрий, гарний”, оскільки “що погано для істеблшменту, добре для людей, які до нього належать”[5, с.48]. Саме тому в Black English існують такі одиниці, як *baddest* – “найкращий”, *bad boy* – “розумний негр”, *bad talk* – “письмовий твір, пронизаний революційними ідеями”, *bad in the head* – “ексцентричний”, “*bad assed nigger*” – “кльовий чувак”, наприклад: “*I realized I didn't want to be a cold-blooded, baad-assed nigger anymore*” (McCall, с.121). Слід звернути увагу на графічний спосіб увиразнення прикметника *bad* в реченні, що іноді використовується для посилення наголосу на певну лексичну одиницю.

Слово *black* після масових рухів 60–70 років вводить поняття негра з радикальними поглядами і входить в цілу низку специфічних для Black English словосполучень, наприклад: *black 360* – “негр, який усвідомлює свою етнічність, захищає свої права, налаштований проти політики білих”, *black justice* – “негритянське самовизначення, справжнє правосуддя, на відміну від правосуддя білих властей”, *blow black* – “вести радикальні, революційні розмови; бути активістом негритянського руху”. Зазначимо, що у фразеологізмі *blow black* обидва елементи є семантичними афроамериканізмами.

Процес полярного переосмислення може впливати не тільки на денотативний, але й на конотативний аспект семантики мовної одиниці. Прикладом такого антонімічного переосмислення можна вважати також досить розповсюджену в соціолекті афроамериканців одиницю *nigger (nigga)*. Слово *nigger*, як відомо, в загальній мові є розповсюдженим презирливим прізвиськом негрів і вважається образливою номінацією на позначення чорношкірих, в словниках зафіксовано як слово-табу, що має пейоративну конотацію. Проте у 80–90 роках з розвитком *hip-hop* культури семантика лексеми *nigga* в Black English почала стрімко змінюватися і врешті-решт набула протилежного значення. Це підтверджує ідею про те, що у багатьох випадках семантичні зміни мовних одиниць у Black English пов'язані з бажанням протиставити цінності “свого” етносу цінностям білих. У Black English слово *nigger* не тільки має позитивну емоційно-оціночну конотацію, а й стало навіть формою звертання учасників негритянського руху за громадські права. Позитивна емоційна оцінка поняття, яке вводиться словом *nigger*, реалізується в таких словосполученнях, як наприклад: *bad nigger* “негр, який виступає проти другорядної ролі, нав'язаної йому білим суспільством”, *cowboy nigger* “негр з радикальними, революційними поглядами”[2, с. 239].

Нове значення лексеми *nigger* як “друг, приятель”, створилося за принципом семантичної інверсії, тобто заміни значення у протилежному або контрастному напрямку [12, с.4], наразі часто вживається у якості звертання *my (ma) nigger*. Наведемо приклад антонімічного переосмислення даної лексичної одиниці та використання її чорношкірою дівчиною на позначення коханого: “*This nigga has disappeared for a whole week. Forget pride and saving face – I have to hear what's on his mind*”, *Jordan said to herself as she followed behind him* (Morris, с.187).

Розповсюдженою є думка про те, що лексема *nigger* або її дериват *nigga* є найбільш пейоративною номінацією на позначення білих, але більш принизливою та образливою є лексема *boy*, яка ще за часів рабства була формою звертання рабовласників до своїх рабів. Пригадаємо, яке суспільне обурення викликало застосування даної одиниці білим персонажем по відношенню до афроамериканця у романі Артура Хейлі «Wheels»: “*As for what we're talking right about now, all I did – so I am told – is to call a black man “boy”*” (Hailey, с. 25). Це не дивно, адже у контексті Black English слово *boy* має значення “раб, невільник, людина другого гатунка”[16].

У сучасному Black English негативне значення даної номінації зберігається і вважається вкрай принизливим позначенням чорношкірих, що, власне, і пояснює у своїй автобіографії чорношкірий письменник Нейтан МакКолл: “*At school, it was commonly understood that white folks considered grown black men to be boys. “Boy” was a fighting word, one of the most detested, disrespectful things somebody could call someone else. To counter that indignity, we addressed each other respectfully as “man”, even though we were not adults*” (McCall, с.17).

Як відчить наведений приклад, лексема *man*, що використовується в соціолекті афроамериканців на позначення “білих”, зазнала антонімічного переосмислення і в одному із своїх значень набула позитивного відтінку, а відтак нині вживається у якості звернення до представників “свого” етносу.

Слово *boy* в новому значенні “свій, друг” стало основою для подальшого словотворення, в результаті якого з’явилася така популярна сьогодні номінація на позначення представників “свого” етносу, як “*homeboy*” (“*homie*”, “*homes*”), тобто “приятель, друг” або “*homegirl*” – “подруга”, наприклад: “*What’s your homeboy doing popping up, and then what’s he coming back for later tonight?*” (Morris, с. 221). “*Early 1982, I ran into an old homie in Cavalier Manor while heading to my mother’s house.*”... “*That’s a nice-looking trench coat you got on, homes*” (McCall, с.269). “*This is our home girl from college, Lexia*” (Morris, с. 55).

Іншим цікавим і досить розповсюдженим прикладом антонімічного переносу виявилася пейоративна одиниця *bitch*, що наразі вживається в Black English у значенні “найкраща подруга”, наприклад: “*Bitch, that wasn’t your man,*” *Charsey interrupted humorously*” (Morris, с.168). Через це часто виникають певні непорозуміння. Одне з них трапилося у жовтні 2000 року, коли ведучий сатиричної програми “Have I Got News For You” на ВВС Річард Бленвуд вжив по відношенню до королеви слово *bitch*, яке у афро-американців має позитивне значення “найліпша подруга”. Представники ВВС виправдовувалися, ніби-то Р.Бленвуд використав це слово не в образливому значенні, а як воно вживається у хіп-хопі та репі. У 2001 році вперше було офіційно визнано, що у Black English це слово, стосовно жінки, має позитивний відтінок [1, с. 60].

Висновки дослідження та перспективи подальших розвідок. Таким чином, можна стверджувати, що часткове та антонімічне переосмислення є провідними засобами семантичної деривації в Black English, оскільки від самого початку його основною функцією було кодування інформації від білих. При цьому варто зазначити, що антонімічне переосмислення лексичних одиниць є характерною рисою не тільки Black English, але й сленгу взагалі, що може стати перспективою подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жапов В.В. Особенности эволюции ВЕ как социального явления на современном этапе / В.В. Жапов // Вестник МГУ. – 2001. – №1. – С.55-63.
2. Зацний Ю.А. Развитие словарного состава современной английской лексики / Ю.А.Зацний. – Запоріжжя : Запорізький державний університет, 1998. – 431 с.
3. Зацний Ю. А. Современный англоязычный мир и обогащение словарного состава / Ю.А.Зацний.– Львів : ПАІС. – 336 с.
4. Ладес Л.В. Структура и словарный состав афроамериканского английского (этнолингвистический аспект): Автореф. дисс... канд. филол. наук: 10.02.04 / Л.В. Ладес / Киевский университет им. Тараса Шевченко. – К., 1992. – 16 с.
5. Швейцер А.Д. Языковая ситуация в США / А.Д. Швейцер // Социальная лингвистика и общественная практика: Аспекты социокультурного варьирования полиэтнического английского языка. – К. : Вища школа, 1988. – С.35-67.
6. Шлихт Л. Я. Способы формирования лексики негритянского английского США: автореф. дисс... канд. филол. наук: 10.02.04. / Л. Я. Шлихт / Калининский гос. университет. – Калинин, 1984. – 26 с.
7. Dictionary of American Slang, edited by R. Spears. – Lincolnwood: National Textbook Company, 1991. – 528 p.
8. Dillard J.L. Toward a Social History of American English / J.L. Dillard. – New York: Mouton Publishers, 1985. – 317 p.
9. Hailey A. Wheels / A.Hailey. – London: Pan Books Ltd., 1973. – 416 p.
10. Harvey A. Daniels. Famous Last Words / Daniels A. Harvey. – New York: Bantam, 1984. – 227 p.
11. Jones R.L. What’s Wrong with Black English / R.L. Jones // Encountering cultures / Ed. by R.Holestone. – Boston: Blair Press. – 648 p.
11. Koskinen A. On the Development of Black English / A. Koskinen. – 2007. <http://www.americandialect.org>. – 4 p.
12. Major C. Dictionary of Afro-American Slang / C. Major. – New York: International Publishers, 1975. – 127 p.
13. Morris J.A. Diva Diaries / J.A. Morris. – New York: Keningston Publishing Corp., 2006. – 419 p.
14. McCall N. Makes Me Wanna Holler. A Young Black Man in America / N.McCall. – New York: Vintage Books, 1994. – 416 p.
15. New Dictionary of American Slang, ed. by R.L. Chapman. – London, 1987. – 485 p.

Клименко О.Л. Семантические афроамериканизмы в современном английском языке.

Статья посвящена исследованию особенностей образования и функционирования семантических афроамериканизмов в современном английском языке. Семантические афроамериканизмы определены как языковые единицы, которые переосмысливаются в результате семантической деривации и функционируют в Black English как специфические лексико-семантические варианты. Рассмотрены основные механизмы семантической деривации как способа образования семантических афроамериканизмов: метафорический и метонимический переносы,

повторные переносы, антономастическое употребление имен и кличек людей, антонимическое переосмысление денотативного и коннотативного компонентов семантики литературных единиц. Проанализированы семантические сдвиги и модификации, которые возникают в Black English в результате конверсии и эллипса литературных фразеологических единиц.

Ключевые слова: семантический афроамериканизм, семантическая деривация, лексико-семантический вариант, семантические сдвиги и модификации.

Klymenko O.L. Semantic Modifications in Black English.

The article focuses on complex study of semantic variants formation in Black English and their functioning in Modern American English. It reveals the semantic modifications of Standard American English language units as a result of semantic derivation and their functioning as special semantic variants in Black English. The main mechanisms of semantic derivation as method of semantic variants formation in Black English are determined: metaphorical and metonymical transfer, figurative retransfer of meaning, figurative usage of proper names and nick-names of people, antonymic rethinking of denotative and connotative component of meaning of literary words. The semantic transformations and modifications in Black English as a result of derivative process of conversion and ellipsis of literary phraseological units are analyzed.

Key words: Black English semantic variant, semantic derivation, lexico-semantic variant, semantic transformations and modifications.

Ольга Коновалова
(Черкаси)

УДК 811.111'373.22

МОДУСНА МОТИВАЦІЯ АНГЛІЙСЬКИХ ЕНТОМОНІМІВ

Досліджено модусну мотивацію англійських номенклатурних назв комах у когнітивно-ономасіологічному аспекті. Предметом аналізу слугували мотиваційні відношення ономасіологічної структури англійських ентомонімів, їхньої семантики із фрагментом знань про позначене. Основним методом дослідження є розроблений О.О. Селівановою когнітивно-ономасіологічний аналіз, який передбачає два етапи – інтерпретацію ономасіологічної структури англійських ентомонімів і моделювання фрагмента знань про комаху. Така методика дозволила встановити закономірності сприймання й номінації особливого мікросвіту комах англійськими ентомологами. Модусна мотивація англійських ентомонімів характеризується використанням мотиватора на основі його оцінного сприймання мовцями як знака та корелює із пропозиційно-диктумним і асоціативно-термінальним типами мотивації. Серед модусно мотивованих англійських найменувань комах виокремлено раціонально-сублімований, емотивно-психологічний та утилітарний різновиди.

Ключові слова: ентомонім, номенклатура, когнітивно-ономасіологічний аналіз, ономасіологічна структура, модус.

Постановка проблеми. Наше дослідження присвячене когнітивно-ономасіологічному аналізу мотиваційних механізмів в ентомологічній номенклатурі сучасної англійської мови. **Актуальність** наукової розвідки обумовлена потребою пояснення інтеріоризації особливого мікросвіту комах в науковій картині світу англійського народу, що дає змогу визначити мовні ресурси й номінативні техніки позначення цієї номенклатурної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження здійснене в аспекті когнітивної ономасіології – пріоритетної галузі сучасного мовознавства, досягнення якої зумовили необхідність нового погляду на номінацію взагалі та на мотиваційні процеси зокрема. Використання здобутків когнітології при аналізі явищ мотивації дає змогу глибше простежити ментальні процеси, які започатковують номінативне відображення предметів та їхніх ознак, явищ і подій дійсності у мові. У когнітивній ономасіології мотивація – це «наскрізна для моделі породження психоментальна операція, результатом якої є семантико-ономасіологічна залежність мовних знаків (мотивуючого та мотивованого), що виникла на підставі складної системи конекцій компонентів людської свідомості» [4, с. 158].